

**АНАЛИЗ НА ЕФЕКТИВНОСТТА ПРИ ПРОИЗВОДСТВО НА ПШЕНИЦА И
СЛЪНЧОГЛЕД**

Пламена Петкова

*Тракийски университет, Стопански факултет
6000, Стара Загора, България
e-mail: plamenkapetkova@abv.bg*

Abstract

The aim of the present study is to establish the efficiency of wheat and sunflower production through an analysis of revenues, costs and profits. The analysis was prepared on the basis of a limited liability company that owns, leases and rents land. The production activity carried out by the company in 2017 and 2018 is efficient, which is due to the lower levels of costs invested in production to obtain finished products. For 2019, the costs incurred for the sale of products are higher than the revenues received, which makes the production activity inefficient.

Key words: *production efficiency, wheat, sunflower*

Република България в своето икономическо развитие е преди всичко аграрна страна, на фона на благоприятните почвено-климатични, демографски и други условия. Земеделието е жизнено необходим отрасъл за страната, той играе важна роля за създадения брутен вътрешен продукт и за развитието на националната икономика. То е и ще продължава да бъде фундаментално за оформянето на идентичност, култура и традиции в България и трябва да се разглежда като първичния сектор, който води по пътя към устойчиво развитие.

Земеделието в България е основен стопански отрасъл. То осигурява изхранването на населението и суровини за леката и хранително-вкусовата промишленост. Основни отрасли в растениевъдството са производството на зърно (пшеница, царевица) и маслодайни култури – слънчоглед, и маслодайна роза.

Икономическата ефективност се проявява като способността на един бизнес да използва ресурсите си, за да постигне желания резултат с минимум ресурси (Ангелова и кол., 1999).

Ефективността на дадено предприятие може да бъде измерена чрез коефициента на рентабилност (печалба, получена на единица разходи). Рационалното използване на суровините и тяхното целево съотношение спрямо стойността на продукцията е една от най-важните предпоставки за ефективно производство (Кгурова et al., 2014).

Целта на настоящото проучване е чрез анализ на приходите, разходите и печалбата да се установи ефективността на производството при пшеница и слънчоглед.

Материали и методи

Фирма „Агро Органик 2“ ООД е юридическо лице, дружество с ограничена отговорност с притежание на арендувана и наета земя. Предприятието разполага със земеделска земя, както следва: 2019 година – 3300 дка; 2018 година – 2000 дка; 2017 година – 3100 дка. Земеделската земя се обработва за производство на пшеница и слънчоглед. Във фирмата работят двамата собственици. Наети са допълнително трима работника, като единият от тях отговаря за документацията на фирмата. Отчетени са цените и количествата на производствените фактори, използвани при производството на пшеница и слънчоглед. В настоящото проучване е направен анализ на приходите и разходите, както и на показателите за ефективност – рентабилност на приходите и разходите.

Резултати и обсъждане

Приходите на предприятието се образуват от паричните постъпления, които се получават от продажбите на произведената готова продукция.

Таблица 1.

Структура на приходите

	2019 (хил.лв.)	Отн. дял %	2018 (хил.лв.)	Отн. дял %	2017 (хил.лв.)	Отн. дял %
Приходи от собствено производство	290,64	69,7	381,700	78,6	422,65	81,6
Други приходи (финансирания и продажба на ДМА)	126	30,3	104	21,4	95	18,4
Съвкупни приходи	416,64	100	485,700	100	517,65	100

От таблицата се вижда, че за 2019 година с най-голям относителен дял от приходите са приходите от собствено производство с приблизително 69,7%, в стойностно изражение това е 290640 лева. Най-малък е дялът на приходите от приходите от финансирания и продажба на ДМА (други приходи), съответно около 30,3% (126000 лева), което е с 39,4% по-малко от дела на приходите от собствено производство.

За 2018 година с най-голям относителен дял от приходите, са приходите от собствено производство с приблизително 78,6%, в стойностно изражение това е 381700 лева, а най-малък е дялът на приходите от финансирания и продажба на ДМА (други приходи), съответно 21,4% (104000 лева), което е с 57,2% по-малко от приходите от собствено производство.

За 2017 година с най-голям относителен дял от приходите, са приходите от собствено производство 81,6%, в стойностно изражение това е 422650 лева, а най-малък е дялът на приходите от финансирания и продажба на ДМА (други приходи), съответно около 18,4% (95000 лева), което е с 63,2% по-малко от дела на приходите от собствено производство.

При сравнение на трите години забелязваме, че приходите от продажби на собствено производство са с най-голям относителен дял през 2017 година, а именно 81,6%. Най-големият относителен дял при другите приходи (финансирания и продажба на ДМА) е през 2019 година – 30,3%.

Таблица 2.

Структура на разходите

	2019 (хил.лв)	Отн. дял в %	2018 (хил.л.)	Отн. дял в %	2017 (хил.л.)	Отн. дял в %
Постоянни разходи	16	5	18	6	25	8

Science & Technologies

Амортизация	16	5	18	6	25	8
Променливи разходи	298,7	95	284,7	94	303,7	92
Заплати	24	8	24	8	24	7
Осигуровки	6,7	2	6,7	2	6,7	2
Горива	32	10	19	6	25	7
Семена	31	10	23	7	33	10
Торове	45	14	40	13	42	13
Препарати	11	4	8	3	12	4
Наеми	113	36	130	43	146	44,5
Пощенски и куриерски услуги	2	0,6	2	0,8	0	0
Други разходи	2	0,6	4	1	12	4
Балансова стойност на продадените активи	26	8	26	9	2	0,7
Разходи за лихви	6	2	2	0,8	1	0,3
Съвкупни разходи	314,7	100	302,7	100	328,7	100

От таблицата се вижда, че за 2019 година с най-голям процент относителен дял от разходите са променливите разходи в размер на 95%, в стойностно изражение това е 298700 лева. Най-малък е размерът на постоянните разходи, а именно 5%, които в стойностно изражение са 16000 лева, т.е. с 90% по-малко от размера на променливите разходи.

С най-голям процент относителен дял от разходите за 2018 година са променливите разходи в размер на 94%, в стойностно изражение това е 284700 лева. Най-малък е размерът на постоянните разходи, а именно 6%, които в стойностно изражение са 18000 лева, т.е. с 88% по-малко от размера на променливите разходи.

С най-голям процент относителен дял от разходите за 2017 година отново са променливите разходи в размер на 92%, в стойностно изражение това е 303700 лева. Най-малък е размерът на постоянните разходи, а именно 8%, които в стойностно изражение са 25000 лева, т.е. с 84% по-малко от размера на променливите разходи.

Таблица 3.

Икономическа ефективност на база приходи.

Продукция	Приходи	Разходи	Печалба	РТпх (%)
Пшеница - 2019	211140,00	228472,20	-17332,20	-8,21
Слънчоглед - 2019	79500,00	86227,80	-6727,80	-8,46
Пшеница - 2018	267300,00	211890,00	55410,00	20,73
Слънчоглед - 2018	114400,00	90810,00	23590,00	20,62
Пшеница - 2017	249400,00	193933,00	55467,00	22,24
Слънчоглед - 2017	173250,00	134767,00	38483,00	22,21

От таблица 3 се вижда, че предприятието има високи нива на рентабилност на приходите през 2017 и 2018 година, съответно по видове продукти: пшеница 2017 година (22,24%); слънчоглед 2017 година (22,21%); пшеница 2018 година (20,73%); слънчоглед 2018 година (20,62%). Това означава, че направените разходи при реализация на продуктите са по-ниски от получените приходи. Предприятието е реализирало печалба от съответните видове продукти: пшеница 2017 – 55467 лева; слънчоглед 2017 – 38483 лева; пшеница 2018 – 55410 лева; слънчоглед 2018 – 23590 лева. За 2019 година виждаме, че направените разходи за реализация на продукцията са по-високи от получените приходи.

Таблица 4.

Икономическа ефективност на база разходи.

Продукция	Приходи	Разходи	Печалба	РТр (%)
Пшеница - 2019	211140,00	228472,20	-17332,20	-7,59
Слънчоглед - 2019	79500,00	86227,80	-6727,80	-7,80
Пшеница - 2018	267300,00	211890,00	55410,00	26,15
Слънчоглед - 2018	114400,00	90810,00	23590,00	25,98
Пшеница - 2017	249400,00	193933,00	55467,00	28,60
Слънчоглед - 2017	173250,00	134767,00	38483,00	28,56

От таблицата се вижда, че за 2017 и 2018 година нивата на рентабилност на база разходи са малко по-високи от нивата на рентабилност на база приходи. Производствената дейност, която осъществява предприятието е ефективна, което се дължи на по-ниските нива на вложените в производството разходи за получаване на готова продукция. Коефициентът на рентабилност на база разходи за съответните видове, е както следва: пшеница 2017 година (28,60%); слънчоглед 2017 година (28,56%); пшеница 2018 година (26,15%); слънчоглед 2018 година (25,98%).

За 2019 година направените разходи за реализиране на продуктите са по-високи от получените приходи. Производствената дейност, която осъществява фирмата не е ефективна, което се дължи на по-високите нива на вложените в производството разходи.

През тази година предприятието е реализирало загуба. Коефициентът на рентабилност на база разходи за съответните видове е както следва: пшеница (-7,59%); слънчоглед (-7,80%).

ИЗВОДИ

От направения анализ на фирма „Агро Органик 2“ ООД за три години (2017-2019 година), можем да направим следните изводи:

Най-голям дял от съвкупните приходи на предприятието заемат приходите от собствено производство, а при съвкупните разходи, най-голям е делът на променливите разходи и за трите години.

Производствената дейност, която осъществява предприятието през 2017 и 2018 година е ефективна, което се дължи на високите нива на рентабилност на приходите и разходите. Това означава, че фирмата има възвръщаемост на вложените в производството разходи, ресурси.

Същото обаче не можем да кажем и за 2019 година, защото рентабилността на приходите и разходите е с ниска (отрицателна) стойност. Това означава, че за тази година фирмата търпи загуби и няма възвръщаемост на вложените в производството разходи, ресурси и пр.

Използвана литература

Ангелова, В., и др. Аграрна икономика, В. Търново, Абагар, 1999

Krupova, Z., E. Krupa, M. Wolfova, M. Michalickova, 2014. Impact of variation in production traits, inputs costs and product prices on profitability in multi-purpose sheep, Spanish Journal of Agricultural Research 2014 12(4): 902-912